

– на висоті 1000-1200 км. NASA – Національне управління з авіації та дослідження космічного простору (США) як границю атмосфери використовують висоту 122 км, як таку, на якій багаторазові транспортні космічні кораблі при поверненні на Землю переключаються на аеродинамічне маневрування. На наш погляд, більш важлива точка зору з фізіології людини, згідно якої космос починається на висоті 19-20 км, де атмосферний тиск понижується до 47 мм.рт.ст. і температура кипіння води дорівнює температурі тіла 36,6°C, що призводить до кипіння рідини в організмі людини. Існує фізіологічна зона атмосфери до висоти 5 км, потім починається кисневе голодування, рубіж 36 км – починають діяти космічні промені, на 40 км – небезпечна сонячна радіація. Верхня межа озонового шару співпадає з верхньою межею географічної оболонки 20-25 км.

Напрошується висновок, чи не час офіційно розширити об'єкт дослідження географії за рахунок космічного простору? На «заперечення астрономії» можна запропонувати "плаваючу" межу верхньої межі географічної оболонки – висота, на якій побивала Людина. Можна навести ще багато фактів про антропоцен і людину в космічному просторі, но очікуємо до наукової дискусії, де можливі заперечення, підтримка ідеї, співпраця.

Список використаних джерел:

1. Atlas der Weltwirtschaft 2020/21 (Атлас мировой экономики 2020/21.- Цифры, факты и анализ глобализированной экономики // Хайнер Флассбек, Фридерика Шпикер, Стефан Дьюди Бонн,-128с.

2. Paul J. Crutzen *Geology of mankind*. NATURE | VOL 415 | 3 JANUARY 2002 | www.nature.com 23 The Anthropocene The Anthropocene could be said to have started in the late eighteenth century, when analyses of air trapped in polar ice showed the beginning of growing global concentrations of carbon dioxide and methane.

3. Sousa, Matthew; Benson, Bryce; Welty, Connor; Price, Dylan; Thirkill, Ruth; Erickson, William; et al. (Февраль 2020). Atmospheric Deposition of Coal-Related Pollutants in the Pacific Northwest of the United States from 1950 to 2016. *Environmental Toxicology and Chemistry*. 39 (2): 335–342.

УДК 911.3

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Любов КОТИК

*асистент кафедри економічної і соціальної географії
імені професора Олега Шаблія;*

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна
liubov.kotyk@lnu.edu.ua*

Розкрито вагомість впровадження методу проектів у підготовку вчителів географії у закладах вищої освіти. Означено програмні результати навчання засвоєння яких сприяє застосування методу. На прикладі освітнього компоненту «Геокультура і геоосвіта України» обґрунтовано застосування методу та описано особливості його інтеграції в навчальний процес. Наведено приклади відгуків здобувачів освіти предметної спеціальності Середня освіта (Географія) за результатами застосування методу навчання, означено компетентності набуття яких відбулося у результаті застосування методу.

Ключові слова: *метод проектів, компетентності, середня освіта, вчителі географії.*

L. Kotyk. The project method as a means of developing the professional competences of geography teachers.

The importance of introducing the project method into the training of geography teachers in higher education institutions is revealed. The program outcomes of learning are identified, the acquisition of which is facilitated by the application of the method. Using the example of the educational component «Geoculture and Geoeducation of Ukraine», the application of the method is justified and the features of its integration into the educational process are described. Examples of feedback from students majoring in Secondary Education (Geography) on the results of applying the teaching method are given, and the competencies acquired as a result of applying the method are identified.

Keywords: project method, competencies, secondary education, geography teachers.

Реформування середньої освіти в Україні та впровадження засад Нової української школи є викликом для закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку здобувачів освіти за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія). Оновлення та перегляду потребують як освітньо-професійні програми підготовки здобувачів освіти, що мають бути актуальні вимогам МОН та запитам суспільства на висококваліфікованого фахівця педагогічної професії [3, 5], так і методи навчання й підготовки здобувачів освіти [4]. Останні повинні враховувати науково-технічний поступ та інтеграцію цифрових технологій в навчальний процес, бути адаптованими до сучасних запитів здобувачів освіти та зважати на їхню базову підготовку, психоемоційну адаптивність тощо.

З-поміж сучасних методів навчання, яким повинен володіти майбутній вчитель географії та які активно пропагуються в навчальному процесі у середній школі є метод проектів. Цей метод спрямований на розвиток професійних та м'яких навичок здобувачів освіти, сприяє їхньому заглибленню в навчальний матеріал, дозволяє проявити креативність, вийти за межі предмету навчання, застосувати міждисциплінарний підхід у навчанні, розвинути підприємницьку і соціокультурну навичку, формувати індивідуальну траєкторію навчання [1], україноцентричну стійкість і мультикультурну цікавість, відкритість й чуйність до різноманіття та ін. Для здобувачів освіти предметної спеціальності А4.07 Середня освіта (Географія) ознайомлення й праця з методом проектів у вищій школі, навчання шляхом здобуття знань і навичок через застосування цього методу, сприяє розумінню його сутності й особливостей праці у рамках методу [2, 9] та формуванню індивідуальної траєкторії навчання з врахуванням запитів здобувачів освіти. Це формує їхні навички й готовність щодо застосування методу проектів первинно на педагогічній практиці у закладах середньої освіти [6], а надалі - уже у власній професійній діяльності.

При підготовці здобувачів освіти за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія) ОР «Бакалавр» у Львівському національному університеті імені Івана Франка, впровадження методу проектів у навчальний процес сприяє засвоєнню й набуттю студентами таких знань і навичок [6]:

➤ використовувати навчальний матеріал з метою розвитку в учнів ключових компетентностей і вмінь, спільних для всіх компетентностей, навчати учнів застосовувати їх на практиці;

➤ використовувати міжпредметні зв'язки, інтеграцію змісту різних освітніх галузей;

- застосовувати методики і технології розвитку критичного мислення в учнів;
- володіти методиками формування та розвитку ціннісних ставлень в учнів;
- усвідомлювати власні почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, володіти способами запобігання професійному вигоранню;
- організовувати навчальні заняття різних типів, застосовувати різні види і форми навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- добирати та застосовувати інноваційні форми, методи, прийоми, засоби навчання у педагогічній діяльності. Застосовувати різні підходи до розв'язання проблем, генерувати нові ідеї, демонструвати відкритість до ідей та рішень учасників освітнього процесу;
- пояснювати загальну структуру географічних наук на підставі взаємозв'язку основних учень про цілісну природничо-наукову картину світу, особливості природних об'єктів, процесів і явищ, взаємозв'язків у ландшафтах; закономірності просторових процесів організації життя людей у сферах географічної оболонки, територіальної організації суспільного виробництва;
- планувати, організовувати та здійснювати дослідницьку діяльність, використовуючи методи географічних досліджень фізичної, суспільної географії, картографії;
- здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби; користуватися картографічними матеріалами.

Одним із навчальних компонентів, де реалізується ідея залучення студентів освітньої програми «Середня освіта (Географія)» ОР «Бакалавр» до провадження проектної роботи і формування у них знань і навичок з цього виду освітньо-наукової діяльності є «Геокультура і геоосвіта України» [6]. Це вибіркова навчальна дисципліна циклу професійної і практичної підготовки здобувачів освіти, яка розкриває просторові відмінності географії освіти й культури на теренах України, аналізує сучасні процеси в площині просторових зрізів освітньої й культурної діяльності, культурно-освітніх процесів та специфіки їхнього функціонування [7, 8].

3-поміж практично-семінарських занять курсу, які охоплюють теоретико-методичні положення географії культури, географії освіти, новітні методи дослідження проблем геокультури й геоосвіти, сучасні виклики сакральної географії України, етногеографії, історико-культурного районування України, розкриття тем з географії культури і географії освіти України у середній школі [7, 8], одна з тем зорієнтована на дослідження здобувачами освіти власного родоводу та презентацію отриманих результатів. Цю тему студентам пропонується виконати у формі освітньо-наукового проекту, де поєднати наукову складову – дослідження власного родоводу з використанням відкритих цифрових ресурсів, архівних даних, спілкування з експертами – близьким і далеким колом родини, метод спостереження та включення – через відстеження взаємодії в родині під час взаємних свят, особливо релігійного характеру, та освітню – оформити і презентувати результати дослідження у руслі мотивації потенційних дослідників – учнів середньої школи, на дослідження власної родинної спадщини.

Особливістю проекту є не лише збирання й систематизація біографічних відомостей про старших родичів, а власне простеження поєднання й збереження в родині, передавання з покоління в покоління, трансформацію культурних і релігійних звичаїв, обрядів, традицій, родинної символістики, набуття нової у результаті долучення нових членів родини чи зміни місця проживання, інтеграції в нову мультикультурну спільноту. Останнє є важливим з урахуванням сучасного розселення громадян України за країнами і регіонами світу, цифровизації родинного простору і родинного спілкування, коли цифрові технології є комунікаторами підтримки родинної єдності, як на рівні локальної спільноти так і на рівні глобального українського простору, який виходить далеко за межі державної і національної території, історично-традиційних місць локалізації діаспори й охоплює зараз локалізацію будь-де на Земній поверхні осіб, які ідентифікують себе українцями.

Ще однією складовою проектної роботи такого типу є формування культури гордості за власну родину, популяризації її спадку, поваги до історичного минулого родини та формування навиків її збереження й передавання майбутнім поколінням, зацікавлення до дослідження родоводу й історичного та сучасного географічного краєзнавства і країнознавства.

Проектна робота під загальною назвою «Дослідження родоводу: просторово-культурні особливості та взаємини» триває впродовж трьох місяців, під час якого студенти третього року навчання ОР «Бакалавр» формують індивідуальну концепцію структури і презентації проекту, його змістового наповнення, а викладач виконує роль ментора – допомагає у розв'язанні проблемних викликів в реалізації проекту, але не втручається у графік і зміст його реалізації.

Виконані проекти студенти презентують на двох завершальних практично-семінарських заняттях курсу. Під час презентації вони не лише розкривають зміст проекту, але й акцентують увагу на методах, що були використані під час проектної роботи, здобутках проекту як наукових так і власних соціо-ментальних, нереалізованих аспектах проекту. Останні детально обговорюються в аудиторії з академічною групою на предмет пропозицій до розв'язання чи аналізу безповоротних втрат і пропозиції альтернативних засобів розв'язання сформованої проблеми з добором матеріалу, чи пошуку комунікативних зв'язків.

За результатами реалізації проектної роботи студенти набувають загальні і фахові компетентності [6]:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

- здатність до міжособистісної взаємодії;

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;

- здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети;
- здатність генерувати нові ідеї;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність;
- здатність розвивати в учнів критичне мислення;
- здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності;
- здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі.

Моніторинг студентів за результатами реалізації і презентації проекту підтвердив його доцільність і необхідність впровадження в освітній процес підготовки майбутніх вчителів географії. Студенти засвідчили, що занурення у проект сприяло на 57 % їхньому глибшому вивченню історико-культурних особливостей території проживання, 45% етнографічних і релігійних особливостей території. Студенти 100 % погодилися, що проект сприяв поглибленню комунікації в родині та отриманні інформації від старших родичів (про ще старших родичів, родинні звичаї й цінності, релігійні, обрядові традиції сім'ї і території проживання, особисту родинну інформацію тощо), яка була до того неозвучена й вважалася «не цікавою» для молодого покоління родини. Здобувачі освіти відзначили розвиток власних комунікативних навичок, окремі студенти наголосили на подоланні комунікативних бар'єрів в родині.

Здобувачі освіти означили на важливість впровадження методу проектів в навчальний процес у середній школі (89 % опитаних) та готовності реалізувати його як метод навчання під час педагогічної практики у закладах середньої освіти (68% опитаних).

Застосування методу проектів у навчальному процесі під час підготовки здобувачів освіти за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія) сприяє набуттю ними загальних і фахових компетентностей, розширює професійні знання, сприяє адаптації до професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання // Початкова школа. 2013. № 10. С. 1-4.
2. Вішнікіна Л., Самойленко В. Застосування сучасних засобів навчання у підготовці майбутніх учителів географії. Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наукових праць. Вип. 1(21). Ч. 1. 2020. С. 39-47.
3. Власенко Р., Яковлева В. Особливості фахової підготовки майбутніх учителів географії в закладах вищої освіти // Природнича освіта та наука. 2024. Вип. 4. С. 15-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/NSER/2024-4.02>.
4. Котик Л. До проблеми нових засобів навчання географії у вищій школі // Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Полтава: Астроя, 2020. С. 230-232.
5. Мамчур О., Котик Л. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» освітнього рівня «Бакалавр» Львівського університету: інновації та виклики у реалізації // Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. приуроченої 35-ттю утв. геогр. ф-ту в Тернопільському нац. пед. ун-ті ім. В. Гнатюка / за заг. ред. проф. А. Кузишина. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2025. С. 286-292.

6. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія) галузі знань А Освіта, 2025. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/10/OPP_2025_Serednia_osvita_heohrafiia_bak_A4.07.pdf.

7. Ровенчак І., Котик Л. Актуальність викладання навчальної дисципліни «Геокультура і геоосвіта України» у вищій школі // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2021. Вип. 33. С. 69-77. DOI: 10.26565/2075-1893-2021-33-08.

8. Ровенчак І., Котик Л. Геокультура і геоосвіта України: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 164 с.

9. Тадеуш О.М. Метод проектів як форма продуктивного навчання студентів. 2017. С. 142-146. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b5c7c26-c36f-47bd-ab13-ac1fce6ee5c3/content>.

УДК: 378.37.001

ПРОФЕСІОГРАМА ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ, ЯК ІНДИКАТОР ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Наталія КУРИШ

кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри географії України та регіоналістики;

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці, Україна

kurish.natalya@ukr.net

Анотація У статті обґрунтовано актуальність використання професіограми вчителів географії Нової української школи в умовах сучасних викликів та реформ, що відбуваються у суспільстві.

Здійснено аналіз наукових праць українських дослідників, які розкривають проблему професіограми вчителів, як важливої складової формування фахової майстерності педагога Нової української школи та запропоновано трактування «професіограма вчителя географії».

Автором визначено складові компоненти професіограми вчителя географії Нової української школи: теоретичні (зання) та практичні (вміння), що дає можливість молодим педагогам оцінити рівень фахової майстерності та зпланувати власний професійний розвиток, самовдосконалення та підвищення кваліфікації.

Ключові слова: професіограма, Нова українська школа, професіограма вчителя, професіограма вчителя географії.

Natalia KURISH. PROFESSIONAL CURRICULUM OF A GEOGRAPHY TEACHER OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL AS AN INDICATOR OF PROFESSIONAL SKILLS

Summary The article substantiates the relevance of using the professioniogram of geography teachers of the New Ukrainian School in the context of modern challenges and reforms taking place in society.

An analysis of scientific works by Ukrainian researchers that reveal the problem of teachers' professions as an important component of the formation of professional skills of a teacher of the New Ukrainian School was carried out, and an interpretation of the "professioniogram of a geography teacher" was proposed.